

Довідка

щодо допуску і доступу представника позивача до матеріалів адміністративної справи, які містять державну таємницю

Відповідно до частини першої статті 12 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в адміністративному суді інформації про дату, час і місце розгляду своєї справи та ухвалені в ній судові рішення.

Згідно з частиною першою статті 59 КАСУ повноваження на ведення справи в суді дає представникові право на вчинення від імені особи, яку він представляє, усіх процесуальних дій, які може вчинити ця особа.

Отже, представник позивача не може бути обмежений у праві на отримання в адміністративному суді інформації про дату, час і місце розгляду справи свого довірителя та ухвалені в ній судові рішення.

Згідно з частиною третьою статті 49 КАСУ особи, які беруть участь у справі, мають право, зокрема: знайомитися з матеріалами справи; брати участь у дослідженні доказів; знайомитися з технічним записом, журналом судового засідання, протоколом про вчинення окремої процесуальної дії і подавати письмові зауваження до них; робити із матеріалів справи виписки, знімати копії з матеріалів справи, одержувати копії судових рішень.

За змістом статті 47 КАСУ до числа осіб, які беруть участь у справі, належить також і представник позивача.

Отже, представник позивача має всі перелічені вище права, що закріплені у статті 49 КАСУ.

Разом із тим в Україні діє Закон України «Про державну таємницю» (далі – Закон), що регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України (преамбула Закону).

Відповідно до частини першої статті 3 Закону його дія поширюється на органи законодавчої, виконавчої та судової влади, органи прокуратури України, інші державні органи, Верховну Раду Автономної Республіки Крим, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації усіх форм власності, об'єднання громадян (далі – державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації), що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, громадян України, іноземців та осіб без громадянства, яким у встановленому порядку наданий доступ до державної таємниці.

Із наведеного положення випливає, що при виконанні свого основного завдання, передбаченого статтею 2 КАСУ, адміністративні суди повинні забезпечувати охорону державної таємниці у випадках, коли матеріали судових справ містять відповідну секретну інформацію.

Відповідно до частини першої статті 34 Закону державні органи, в тому числі правоохоронні, державного фінансового контролю та суди, з

метою охорони державної таємниці мають за погодженням із Службою безпеки України встановлювати порядок здійснення своїх функцій щодо державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею.

Крім цього, на сьогодні такий порядок урегульовано Порядком організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1561-12 (цій постанові присвоєно гриф обмеження доступу «Таємно»).

Водночас згідно з частиною першою статті 5 КАСУ адміністративне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, цього Кодексу та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Із наведеного положення випливає, що порядок здійснення адміністративного судочинства не може регулюватися підзаконними нормативними актами.

Таким чином, на сьогодні є прогалина у правовому регулюванні процесуальних відносин з охорони державної таємниці при здійсненні адміністративного судочинства.

Відповідно до правової позиції Верховного Суду України прогалина у правому регулюванні процесуальних відносин може бути заповнена шляхом застосування за аналогією положень процесуального закону, що регулює подібні відносини в іншому виді судочинства (постанова від 9 лютого 2007 року у провадженні № 21-1080во06, Єдиний державний реєстр судових рішень – [664164](#)).

Стаття 14.2.2 Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом Служби безпеки України від 12 серпня 2005 року № 440, передбачає таку категорію відомостей, як *відомості про зміст матеріалів судочинства, у тому числі судових справ (адміністративних, кримінальних, цивільних, господарських) з питань, які містять інформацію, віднесену до державної таємниці*. Для всіх відомостей цієї категорії встановлені єдині критерії: ступінь секретності; строк дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці; суб'єкти режимно-секретної діяльності, державні експерти яких приймають рішення про віднесення інформації до державної таємниці.

Із наведеного випливає, що відносини з охорони відомостей, що містяться у адміністративних справах, є подібними до відносин з охорони відомостей, що містяться в кримінальних справах.

Порядок охорони державної таємниці під час кримінального провадження врегульовано статтею 517 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПКУ), відповідно до якої до участі у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, допускаються особи, які мають допуск до державної таємниці відповідної форми та яким надано доступ до конкретної секретної інформації

(категорії секретної інформації) та її матеріальних носіїв (частина третя); доступ до матеріалів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам та законним представникам підозрюваного, обвинуваченого, потерпілому та їхнім представникам, перекладачу, експерту, спеціалісту, секретарю судового засідання, судовому розпоряднику, яким надано допуск до державної таємниці та які потребують його під час здійснення своїх прав і обов'язків, передбачених цим Кодексом, виходячи з обставин, встановлених під час кримінального провадження; рішення про надання доступу до конкретної таємної інформації та її матеріальних носіїв приймаються у формі наказу або письмового розпорядження керівником органу досудового розслідування, прокурором, судом (частина четверта).

З огляду на згадану правову позицію Верховного Суду України наведені положення статті 517 КПКУ за аналогією можуть бути застосовані в адміністративному судочинстві.

Аналіз практики адміністративних судів засвідчує, що потреба охорони державної таємниці сама собою не може бути підставою для позбавлення позивача (його представника) права на судовий захист.

Зокрема, адміністративні суди вказують, що відповідно до статті 10 КАСУ всі учасники адміністративного процесу є рівними перед законом і судом; не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників адміністративного процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Якщо позивач та його представник не мають доступу до відомостей, що становлять державну таємницю, а представник суб'єкта владних повноважень-відповідача у справі таким допуском наділений, то сторона відповідача має перевагу перед стороною позивача стосовно доступу до відомостей, віднесених до державної таємниці, що містяться у відповідних судових справах, що може призвести до нерівності процесуального становища сторін у справі та дискримінації позивача відносно до відповідача.

У зв'язку з цим адміністративні суди визнають за необхідне надати позивачу (його представнику) можливість оформити документи для отримання допуску до державної таємниці. У резолютивній частині відповідної ухвали суд зупиняє провадження у справі та звертається до голови суду з метою надання доручення режимно-секретному органу суду для підготовки пакета документів, необхідних для оформлення допуску представнику позивача до державної таємниці, з поданням їх до органів Служби безпеки України для вирішення питання про надання допуску цій особі до державної таємниці (ухвали Окружного адміністративного суду міста Києва від 21 листопада 2011 року у справі № 2а-14008/11/2670, ЄДРСР – № 52810889; 25 листопада 2011 року у справі № 2а-10083/11/2670, ЄДРСР – № 49206176; від 12 квітня 2012 року у справі № 2а-9420/11/2670, ЄДРСР – № 24208316; від 23 грудня 2013 року у справі № 826/17549/13-а, ЄДРСР – № 36408436; від 26 грудня 2013 року у справі № 826/18109/13-а, ЄДРСР – № 36475679).

Аналіз практики господарських судів засвідчує, що вони дотримуються такої ж позиції, водночас у резолютивній частині ухвали обмежуються лише висновком про відкладення розгляду справи на час, необхідний для отримання допуску до державної таємниці (ухвала Вищого господарського суду України від 31 травня 2016 року у справі № 910/23664/15, ЄДРСР – № 58042143).

Для вирішення питання про те, чи повинен адміністративний суд звертатися до голови суду щоб той забезпечив оформлення документів для допуску до державної таємниці, варто взяти до уваги положення частини шостої статті 22 Закону, яке передбачає, що *«якщо потреба громадянина у відомостях, що становлять державну таємницю, не пов'язана з місцем роботи, служби або навчання, документи про надання допуску до державної таємниці можуть оформлятися за місцем провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею»*.

При цьому відповідно до пункту «и» частини дев'ятої статті 21 Закону анкетні дані від громадян, яким оформляються документи на допуск до державної таємниці, може одержувати режимно-секретний орган, що створений у державному органі, у тому числі у суді.

Згідно з частиною шостою статті 5 Закону забезпечення охорони державної таємниці відповідно до вимог режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, діяльність яких пов'язана з державною таємницею, покладається на керівників зазначених органів, підприємств, установ і організацій.

Із наведених положень випливає, що представник позивача, який бере участь у справі, що розглядається судом, може безпосередньо (без ухвалення судом відповідної ухвали) звернутися до голови суду з метою оформлення документів для допуску до державної таємниці.

Отже, до участі у розгляді адміністративної справи, матеріали якої містять відомості, що становлять державну таємницю, допускаються лише ті особи, які мають допуск до державної таємниці. Для оформлення документів з метою отримання такого допуску представник позивача може звернутися безпосередньо до голови відповідного суду. Доступ до конкретної таємної інформації та її матеріальних носіїв надається ухвалою суду представнику позивача, якому надано допуск до державної таємниці та який потребує його під час здійснення своїх прав і обов'язків, передбачених КАСУ, виходячи з обставин, встановлених під час здійснення адміністративного судочинства.